

Basit Tanım

1997 yılının Temmuz ayında Tayland'da başlayarak bir domino etkisi ile tüm Asya'ı sarmış ve Güneydoğu Asya krizi adını almıştır. Bu krizin en önemli özelliği bir ülkede başlayarak kısa sürede aynı anda bir çok Asya ülkesinde görülmesi ve bölgesel bir krizi haline dönüşmesidir. Aynı zamanda analoji (bulaşıcılık) etkisinin de etkisinde görüldüğü ilk krizdir. Arttıçıları uzun süre sürmüş ve krizin etkileriyle 1998 yılında Rusya ve 1999 Yılında Brezilya ekonomik ve finansal krize girmiştir.

Detay

Krizin çıkma sebebi ile ilgili bir çok araştırma yapılmış ama özellikle küreselleşme nedeniyle artan dinamik uluslararası ticaret ve mali sistemin, kötü yönetilen yerel mali kurumların çatışması üzerinde durulmuştur.

IMF bu krizi dört temel başlık üzerinde özetlemektedir.

1. Ülkeye gelen yabancı sermayenin verimli alanlara yönlendirilmesinde yaşanan zorluk
2. Kısa vadeli borçlardaki artış
3. Dış faktörler ve tutarsız makro ekonomik politikalar
4. Uygulanan döviz kuru politikaları ile finans kesimindeki yapısal zayıflıklar

Krizin nedenleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

1. Bölge ekonomileri dünyadaki sermaye hareketlerinden yararlanabilmek için bölge ekonomileri paralarını dolara endekslemişlerdir. Sabit kur uygulamaları doların güçlü para birimlerine karşı güçlenmesi nedeniyle bu ülke para birimlerinin değerlenmesine neden olmuş ve bunun sonucu bu ülkelerin, ihracatları pahalı hale gelmiş, bu ülkeler rekabet gücü kaybetmiş ve cari açık vermeye başlamışlardır.
2. Bulaşıcılık ilkesi artmış ve bir ülkede meydana gelen olumsuz gelişme diğer ülkeleri kolayca etkisi altına almıştır.
3. Devlet kontrolünün fazla olması rekabet avantajına olumsuz etki yaratmıştır.
4. Doğu Asya ülkelerinde finansal sistemin zayıf olması, bankacılık sistemindeki problemler ve ülke borçlarının yabancı para cinsinden olması krizi teteikleyen önemli unsurlar arasında olmuştur.
5. Çıkar ilişkileri yolsuzlukları arttırmış ve yatırımların verimsiz alanlara yönlenmesine neden olmuştur.

Krizi iyi anlamak için önce Asya ülkelerinin genel yapısına biraz bakmak gerekir. 1970 ve 80'lerde gelişmiş ülkelerdeki düşük getiriler, yatırımcıları daha fazla getiri elde etmek için yeni pazarlar aramaya yöneltmişti. Bu dönemde uzakdoğu yaptığı sanayi hamlesiyle yüksek büyüme oranları elde etmeye başladı. Yüksek getiri isteyen gelişmiş ülkeler uzakdoğudaki potansiyeli görerek sermaye hareketlerini unun sonucu bu ülkelerli asya ülkelerine kaydirdılar. Yüksek büyüme oranları ve bununla paralel yüksek faiz oranlarıyla asya ülkeleri haneli kredi genişlemesi yaşamaya başladı. Bölge ülkeleri sermaye hareketlerini ülkelerine çekmek için para birimlerini Amerikan Dolarına endekslemişlerdi. Amerikan Dolarınının 1993 yılından sonra güçlenmeye başlaması ve özellikle 1996 yılında yüzde 20 değer kazanması tüm dünyada parasını dolara endeksleyen bu ülkelerin para birimlerini aşırı değerli hale getirdi. Ağırlıklı olarak ihracat üzerine dayanan ekonomilerini zorlamış ve bu ülkelerin yaptıkları ihracatlar pahalı hale geldi ve rekabet güçlerini kaybetmeye başlayan Asya ülkeleri cari açık vermeye başladılar.

Cari açığıda uzun vadeli yatırımları çekmek yerine kısa vadeli sermaye girişi ve portföy yatırımları ile finanse etmeye çalıştılar. Gelen kısa vadeli sermayenin rahatına kapılan bölge ülkeleri aşırı büyümenin verdiği rahatlıkla yapısal problemleri çözmek istemediler. Bir süre sonra kredilerde yaşanan anormal şişkinlik, yabancı sermayeye olan aşırı bağıllık, yanlış ve verimsiz yatırımlar, ihracatta kaybedilen rakbet avantajı, lüks tüketim malları ithalatındaki artış bölgede ekonomik bir krizin ayak sesleri haline geldi.

Bu sırada Amerikan ekonominin beklenenden iyi gitmesi ile FED ekonomiyi soğutmak için faiz oranlarını yükseltince kısa vadeli portföy yatırımlarını yönetenler Amerikan Dolarına dönerek buldukları ülkelere çıkmaya başladılar. Para birimlerini Amerikan Dolarına bağlamış olan Asya ülkelerinden sıcak para hızla çıkmaya başladı.

14 Mayıs 1997'de Tayland para biriminde değer kaybını önlemek için milyarlarca dolarlık müdahaleler yapıldı ama bu müdahaleler sonuç vermeyince 2 Temmuz 1997'de hükümet Tayland para birimi Baht'ın arkasındaki desteği çekti ve Tayland Baht'ı yüzde 20 değer kaybetti. Tayland IMF'den yardım istemek zorunda kaldı. Tayland'da yaşanan kriz bölge ülkelere olan şüpheleri arttırdı ve yatırımcılar tüm bölgeden çıkmaya başladılar. Malezya Merkez Bankası, ringitti korumak için döviz reverzini tüketecek hatta eksiye geçecek kadar büyük müdahalelerde bulundu. Filipin pesosu devalüe oldu. Endonezya Rupisinde alım-satım bandını genişleterek para birimini korumaya çalıştı. IMF tarihinde ilk kez 18 Temmuz 1997'de "acil fonlama mekanizmasını" kullanarak Filipinlere 1 milyar dolar yatırım yaptı.

24 Temmuzda Singapur doları büyük değer kaybı yaşarken Malez başbakanı Mahathir bin Muhammed televizyona çıkarak Ringiti savunacağını söyledi ve George Soros'u kriz çıkarmakla suçladı. Bu söylem yatırımcıların çıkışını tetikledi ve ertesi gün Ringiti serbest bırakmak zorunda kaldılar. 5 Ağustos'da Malezya IMF'den 17 milyar dolar yardım alabilmek için yapısal reformlarını uygulamaya koydu 42 finans şirketi kapatıldı ve vergiler arttırıldı.

17 Ağustos'da Endonezya Rupiyi serbest dalgalanmaya bıraktı ve rupi iki ayda yüzde 30 değer kaybetti. Bütün bunlar çöküşü durdurmadı ve başta Japonya olmak üzere tüm uzak doğu borsaları düşmeye devam etti.

Tüm Asya ülkeleri teker teker yardım için IMF'e başvurular. Yüksek büyüme dönemlerinde gözardı ettikleri yapısal önlemleri yardımlar karşılığında yapmaya başladılar.

1997 krizi dünyadaki ekonomik dengeleri sarstı. Gelir dağılımı bozuldu. Birçok şirket kapandı kalanlar ayakta kalabilmek için birleşmek zorunda kaldılar. Sadece Tayland IMF'in isteği doğrultusunda 56 finans kuruluşunu kapattı ve otuzbin beyaz yakalı işsiz kaldı. Rekabet dengesinin bozulması ve finans sistemindeki tikanıklar işsizlik ve yoksulluğu beraberinde getirdi bazı bölgelerde etnik çatışmalar başladı ve bazı ülkelerde siyasi dengeler değişti.

Asya'da başlayan kriz sadece Asya'da kalmadı 1998 yılında Rusya'ya sıçradı. Rusya faiz oranları arttırmak zorunda kaldı ama Ruble'deki değer kaybını durdurmadı. Dış borçlarını ödemeyeceğini açıklayarak monitoryum ilan etti ve dünyanın en büyük hedge fonu olan Long Term Capital Management battı. Risk yönetimi yeni finansal düzen için olmazsa olmazlardan biri oldu.